

S. THOMAE AQUINATIS

TRACTATUS

DE PRAEAMBULIS AD JUDICIUM

ET DE IPSO JUDICIO ET IPSUM CONCOMITANTIBUS

CUM NOTIS CRITICIS

P. HIACINTI DE-FERRARI O. P.

S. THEOLOGIAE MAGISTRI

Bibl. Casanat. Praefecti.

ROMAE

IN XENODOCHIO S. MARIAE ANGELOSUM

1840

REPRODUCTA

In foto-lito-zincographia Semin. Leonensis.
Apud J. M. Monzon.

Ann. MDCCCLXXVII.

NIHIL OBSTAT.

F. Joannes Genis Mag. Theol. Casanat.
Censor Theol. Dep.

NIHIL OBSTAT

Aemilianus Satti Censor Philologus

IMPRIMATUR

F. D. Buttaoni O. P. S. P. A. M.

IMPRIMATUR

A. Piatti Patr. Antioch. Vicesg.

PROEMIUM

Illud unicuique esse debet prius, quod fert adagium apud Ben-Syrum (1) נרסא דנפלא בחולקך גרדיה os quod cecidit in sorte tua illud rode; seu quod habet Tullius: reliqui est Σπαρταυ ελανης ταυταυ καζουα Spartam nactus es hanc exorna (2). Sua cuilibet ergo demandata fuit provincia ab divina Providentia, quae suaviter ac fortiter omnia disponit, ut multivolus intellectus haud frustra huc illucque discurrens, suam virtutem esset secuturus nativam, ne ordinationi Numinis infidus existeret. Quapropter Casanatensi

(1) Dicitio Syro-chaldaica quae sic pronuncianda foret *garma diphah behhulequoc gardeh*. Vide apud Sixtum *Lingua Sancta* proem. pag. 7. Neapol. 1777.

(2) Epistol. ad Atticum 6. Genevae 1746 pag. 186.

Bibliothecae excolendae vix praefectum me intellexi, cum ingens ardor ultro ad haec scientifica rura exercenda pectus inflammavit. Hinc ut Curatorum Patrum consulto ac spei me aequalem exhiberem, omni conamine satagi, manumque movi, ne quid huic amplissimo musarum Athenaeo deesset, quod ei vel conservationi, vel cultui esset. Itaque primo fatiscientes parietes indeclinabilem ruinam minitantes ab imo sursum reparati sunt, atque, excitis a fundamentis structilibus columnis, ac pilis, testudine pluribus in punctis jam jam prolapsura restituta, muro acclivi constructo, omnia ut voluere majores ad romanam magnitudinem componere studui. Interea thomisticis opusculis elucubrandis operam dabam, primoque absoluto, ad secundum accessi, de quo plura ordiri vetat brevitas methodus nobis familiaris ac dilecta. Aliunde quoad rem palaeographicam nihil novi proloquendum, nam quae diximus in disquisitione critica utrique communia sunt. Idem enim character, eadem manus, eadem sigla, interpunctiones, ceteraque ad scriptitandi genus pertinentia unum, eundemque calligraphum demonstrant.

Sed plura errata, pluresque scripturae imperfectiones lectionem istius opusculi reddidere difficiliorem; quandoquidem literarum nexus aliquando aequivocae efformationis periodos confusas multasque relinquunt; textuum allegationes non semper fideles, verbaque vel ordine, vel sensu commutata. Laboriosum ideo sustinui ac molestum negotium, ut auctoritates Scripturae conferrem, siquidem tum quoad librum, tum quoad caput non recte ut in pluribus indicantur, versiculi autem numquam, uti moris erat, citantur. Attamen scripturalia testimonia integra, ac fidelia inveniuntur, et variationes, si quae sunt, leviusculae sunt similesque nullis, ut dicetur in notis criticis.

In initio tractatus sicut in primo opusculo habetur Sancti Thomae de Aquino tractatus etc. ex eo quod Sancti nomine decoretur Aquinas nunquid censendus est codex scriptus fuisse post canonizationem ipsius Angelici Doctoris, quae Avenione contigit sub Joanne XXII. anno 1323. quemadmodum opinatur Echardus (1), quippe ante illud tempus simpliciter inscribuntur opera Thomistica Fratris Thomae de Aquino etc?

(1) Tom. 1. ad ah. 1274.

Quod argumentum licet gravissimum, non tamen absolutam, et exclusivam consecutionem parit. Etenim Sancti ac Beati praeclara insignia ab ipso funere obtinuit Angelicus, ita ut in ejus parentalibus non missa pro defuncto, sed de communi Confessorum Os justi celebrata fuerit, et dum sacrum corpus ferebatur, nemine hominum indicante, Deo tantum inspirante, coeperit cantor antiphonam iste Sanctus digne in memoriam vertitur hominum, qui ad gaudium transiit angelorum (1). Quid mirum ergo si in scribendis tanti viri operibus ante solemnem apotheosim titulo Sancti eum decoraverint amanuenses? Hinc videas apud Echardum (2) Cod. membr. Sec. XIII. ad cujus calcem legitur: explicit expositio Sancti Thomae super XII. libros Methaphysicae; In Sorbon. extat codex fol. magn. membr. n. 3005. ex legato Sigeri de Cortraco an. 1277. in quo est prima pars S. D. et ad calcem. Quolibet S. D. Aliosque codices citat (3) Echard his, similibusve titulis ornatos; addit tamen, aliena manu ea nomina esse adjuncta; sed ardua lis definitu est, an ita res

(1) Vid. Bulland. 7. Mart. pag. 679.

(2) Loc. cit.

(3) Loc. cit.

se habeat, quippe codices illos haud ob oculos habemus, neque facile esset determinare ad quod aevum referendae essent additiones illae. Ceterum nihil amplissimo probatissimoque viro subtractum volumus; eo neminem pluris facimus hisce in studiis, rati aliunde confirmatum iri, etiam admissa illa opinione id, quod disseruimus in disquisitione critica, (1) ad quam ne actum agamus, lectorem remittimus.

Aliud notatu dignum in hoc secundo tractatu est, quod luculentius patet, haec opuscula, S. Thoma docente vel praedicante scripta ab aliis esse, quod indicant illa verba: quae inveni haec recito. Hoc etiam innutum est in disquisitione (2). Et sane id significant vel ipsae quaedam periodi incompletae; quandoque praeposterus verborum ordo, errores plurimi, quae omnia praecipiti amanuensis calamo sunt jure tribuenda.

Sane mirabere in hocce opusculo doctrinae profunditatem cum amoenitate copulatam: non enim omnia ad dogmaticam severitatem componit Angelicus, sed miscet utile dulci. Plura prosequitur ornatus et oblectamenti gratia, ut sunt ea

(1) Pag. 45.

(2) Pag. 21.

quae ex alterius opinione refert de musica astrorum, de experimentis physicis, de similitudinibus a natura petitis etc. Verum nullibi copiosius solidiusque explicata reperies ea, quae de resurrectionis veritate, circumstantiis, de mundi purgatione ac renovatione, de corporis animaeque justi gloriosis dotibus, sciri aut disputari possunt. Interim haec tantum animadvertisse juvet; ceterum ne longius, candide lector, tua tempora remorer, tu ipse tractatum versa aequa lance, adnotationesque criticas scrutator, deinde tuum iudicium dicito.

S. THOMAE DE AQUINO

TRACTATUS

DE PRAEAMBULIS AD JUDICIUM, ET DE IP SO JUDICIO
ET IPSUM CONCOMITANTIBUS INCIPIT, LEGE FELICITER.

Circa statum purgationis, quae fiet per ignem, (consideranda sunt ea), (1) quae sequentur statum Antichristi, et praecedent ignem purgationis mundi, quae sunt quatuor praeambula. Primo enim praecedet praedicatio Evangelii; 2. spatium poenitendi; 3. status securitatis; 4. status quindecim signorum, quae dicit Hieronymus, se invenisse in annalibus hebraeorum. Circa primum notandum est, quod post mortem Antichristi, quum jam persecutio, et tribulatio cessabit, quibus affligentur (2), praedicabitur evangelium per sanctos praedicatores publice Apoc. 11. v. 15. *Et angelus septimus*

(1) Haec verba desunt in codice amanuensis vitio, sed omnino erant addenda, ut sensus periodi haberetur.

(2) Subintelligitur *justi*, vel *praedicatores*.

cecinit tuba (1) idest ordo praedicatorum praedicavit, idest praedicabit: quia per praeteritum prophetali certitudine intelligitur de futuro. *Et factae sunt voces magnae in coelo*, idest in sancta Ecclesia coelesti conversatione sublimata; *voces*, idest exultationes bonorum laudantium Deum de vita et pace collata eis, et de damnatione Antichristi, et suorum. Isa. 51. v. 3. *consolabitur Dominus Sion*, idest Ecclesiam fidelium post mortem Antichristi, *et consolabitur omnes ruinas ejus*, idest tribulationes, quas perpessi sunt ab Antichristo. Et consolabitur eos de privatione bonorum spiritualium, quibus privati fuerunt tempore persecutionis. Unde *consolabitur* quia Ecclesia tempore Antichristi duplicem desolationem habebit, et sustinebit: unam quidem, quia erit multis daemonibus vexata; aliam, quia non faciet tunc miracula (2). Et propter hoc post mortem Antichristi duplex erit consolatio; scilicet pax, et

(1) Vulg. *Et septimus angelus tuba cecinit*. Illa postpositio scribentis defectus est, non docentis.

(2) Omnium crudelissimam futuram esse persecutionem, qua Antichristus, ejusque truculentissimi satellites vexabunt Ecclesiam, Patres ac reliqui omnes Doctores uno ore demonstrant. Non praecise ob miraculorum defectum lugebit Ecclesia, cujus

multiplicatio fidei; tunc enim omnes judaei convertentur ad fidem Christi, videntes se fuisse deceptos, Jerem. 23. v. 6. *in diebus illis salvabitur Juda, et Israel habitabit confidenter; et hoc est nomen quod vocabunt eum Dominus justus noster*. Vere enim tunc confitebuntur Christum, quem patres eorum crucifixerunt, verum Deum esse, et verum hominem unius potentiae, et majestatis cum Patre secundum divinitatem (1). Unde et in laudem

voluntas cum divina plenissime consonat, sed ob falsa Antichristi miracula quibus plurimi fideles illudentur; nam ut ait Rabbanus *opusc. de Antichr. Omnia Antichristi miracula omnibus modis falsa erunt per incantationes diabolicas, sed peccatoribus, et incredulis videbuntur esse vera*. Ita et S. Damascenus l. 4. fid. orth. c. 27. Ex zelo ergo unitatis figetur Ecclesia, et ex desiderio salutis hominum, ut ad bonam frugem reducantur, datis etiam, si necessaria fuerint, et Deo placuerit signis a Sponso suo, gemebunda petet, ne qui facit mirabilia magna solus sinat tenebrarum operibus veritatis lucem caligine impediri. Porro vera miracula solum Deum habere auctorem probat S. Thomas de potentia q. 46. a. 8. et 10. et 1. p. q. 114. a. 4. ad 2.

(1) De conversione judaeorum in fine mundi agit S. Thomas in psal. 17. m. c. Quae sententia omnibus communiter probatur. Vide Sylvium in sup. 3. p. q. 73. ar. 1. q. 1. et Malvend. l. 9. cap. 13. et seq.

prorumpent, et magno gaudio ipsi judaei, cum aliis fidelibus, cum in Christi cognitionem devenient (1). Psal. 9. v. 7. *Cognoscetur Dominus judicia faciens.* Ideo dicent illud Apoc. 11. v. 15. *factum est regnum hujus mundi*, idest universitas fidelium *Domini nostri* scilicet Dei Patris, et *Christi ejus* idest Filii: ut dicit intellectus hujus regni (2). Tranquillitas etiam tunc in mundo incipiet, cum Christus Filius Dei spiritu oris sui Antichristum interficiet. Et statim Ecclesia quasi dimidiae horae silentio, scilicet tempore, quod sequitur usque ad finem mundi pacificata conquiescet. Et hoc est quod dicitur, Apoc. 8. v. 1. *factum est silentium in coelo*, idest in Ecclesia, *quasi media hora* (3). Et propter hoc etiam dixit: *factum est regnum*, et diu fiet, quia ex tunc fraudolentia, et saevitia diaboli penitus deficiet, et Deus in suis fidelibus universis perpetua pace et tranquillitate regnabit. Unde sequitur in praedicta

(1) Glossa Ambros. Possumus per coelum Ecclesiam, per voces vero magnas Sanctorum verba intelligere, qui in adventu Domini ad judaeos venientes exultabunt. etc.

(2) Ita explicat glos. ord. ex Richard.

(3) Ita glossa interlinearis *post mortem Antichristi par erit in Ecclesia.*

auctoritate Apoc. 11. *Et regnabunt* (1), scilicet ipsi fideles in Deo, et Deus in eis *in saecula saeculorum.* Et in eodem capitulo paulo ante de Christo dicitur: *potestas ejus potestas aeterna quae non auferetur, et regnum ejus quod non corrumpetur* (2), et de hoc Joannes jurat, ideo dicit *amen* (3) idest verum fiet quod dictum est.

2. Sequitur status, in quo dabitur hominibus spatium poenitendi. Nam post mortem Antichristi dabitur spatium quadragintaquinque dierum ad poenitendum illis qui in persecutione Antichristi negaverunt Deum. Dan. 12. v. 11. *in tempore autem cum posita fuerit abominatio desolationis* (4) idest Antichristi, qui abominabiliter exhibebit se adorandum, idest faciet se adorari *dies mille ducenti, et nonaginta*, qui sunt tres anni et dimidium (5), quia tanto tempore durabit persecutio Antichristi. Et postea sequitur: v. 12. *beatus qui*

(1) Vulg. *regnabit.*

(2) Hic textus est in cap. 7. Danielis v. 11. Unde per errorem amanuensis citatur in Apoc. XI.

(3) Apoc. XI.

(4) Vulg. *in desolationem.*

(5) Tres anni cum dimidio quibus Sanctos persecutus est Antichristus v. Hieron. in Apoc. 12. v. 6.

expectat et pervenit ad dies mille trecentos triginta quinque, in hoc numero invenitur spatium quadraginta quinque dierum datum ad poenitendum (1). Nam si diebus mille ducentis nonaginta addantur dies quadraginta quinque, fient dies mille CCC. XXXV. Est ergo sensus; beatus, qui post hos dies persecutionis Antichristi, qui sunt mille ducenti nonaginta, perveniet ad dies quadraginta quinque superadditos, et datos ad poenitendum! qui simul collecti faciunt dies mille trecentos triginta quinque, sicut dicit Magister in historiis in ultima visione Danielis.

Post hunc statum sequitur tertius, scilicet status securitatis. Dicent enim tunc ministri Antichristi: licet princeps noster mortuus sit, tamen pacem et securitatem habemus, et ducent uxores et convivia celebrabunt. Sed subito superveniet eis angustia, et tribulatio, a qua liberari non poterunt, 1. Thess. ult. v. 3. *Cum dixerint pax et securitas, tunc repentinus eis*

(1) Quia post interfectum Antichristum adhuc quadraginta quinque dies superstes erit Elias, Theodoret. quibus finis venturus est Dominus. Idem cum Hieronymo. Vide in hunc locum Apud Eibl. Antonii Vitre Venet. 1743.

superveniet interitus sicut dolor parturientis (1), et non effugient. Matth. 24. v. 38. sicut erant in diebus Noe ante diluvium comedentes et bibentes, nubentes, et nuptui tradentes usque ad eum diem quo introivit Noe in Arcam, et non cognoverunt donec venit diluvium, et tulit (omnes). Ita erit adventus filii hominis. Unde sequitur: vigilate quia nescitis diem neque horam qua Dominus vester venturus sit (2). Unde sicut fur in nocte, ita veniet secundum quod dicitur 1. Thess. ult. v. 2.

Sequitur de statu XV. (3) signorum quae dicit Hieronymus, se invenisse in annalibus hebraeorum; quae signa XV. diebus fient; sed

(1) Vulg. Sicut dolor in utero habentis.

(2) Vulg. ibid. Vigilare ergo quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit.

(3) Eandem auctoritatem S. Hieronymi, eademque XV. signa refert S. Th. Sup. 3. p. q. 73. 4. sed non tali eruditionis copia, qua hic ea exponit. Animadvertite quod ibi S. Doctor potius historice se se gerit, non demonstrando, sed simpliciter aliena recitando, ut ipse ait infra *sicut inveni ita recito*. Ne mireris ergo si quaedam signa neque ordinem, neque connexionem cum antecedentibus ostendunt; notabimus tantum differentias inter articulum et opusculum. Haec tamen XV. signa exarantur etiam apud Nicolaum de Lyra in Luc. XXI. ubi dicuntur ea reperiri in scholastica historia. Hic obiter meminisse juvat amplissimum De Rubens aevi sui jubat in editione Veneta

utrum continuo, vel interpolate non determinat. Prima die eriget se mare XV. cubitis super altitudinem montium, et erit quasi murus, et omnes aquae simul. Isai. 51. v. 15. *Ego Dominus qui conturbo mare, et intumescunt fluctus ejus.* Exod. 15. v. 22. *erat autem aqua quasi murus ad dexteram eorum et laevam (1).* Secunda die descendet ad ima in tempore, quo vix conspici possit. Psal. 76. v. 17. *Sonuerunt et turbatae sunt abyssi (2).* Unde dicitur Exod. 15. quod Moyses extendit virgam super mare, et Dominus vertit illud in siccum. Isa. 49. v. 5. *arescet aqua de mari, et fluvius siccabitur.* Isai. 51. v. 10. *quis siccavit aquam abyssi*

Operum S. Thomae, in articulo citato asserere, haec signa apud Lyranum reperiri loc. cit.; silicet ut arbitror apud Glossam Valfridianam 500 an. ante ipsum Lyranum vulgatam: quae additis ab eo postillis nomine suo appellata est. Alioquin ipse a S. Thoma desumpsisse dicendus esset, quam e converso, siquidem obiit Nicolaus a lyra an. 1340.

(1) Hic textus adducitur in similitudinem prodigiosi effectus, non in confirmationem. Quod frequens contingit in hisce opusculis; quaedam enim auctoritates sunt demonstrativae in confirmationem scilicet; quaedam declarativae in similitudinem. Quae methodus passim in aliis Thomisticis operibus observatur.

(2) Vulg. ibid. *timuerunt et turbatae sunt abyssi.* Sed psalm. 45. v. 4. *Sonuerunt et turbatae sunt aquae.*

vehementis (1)? Hoc admirando dicit propheta, videns in spiritu mare quasi siccum. Tertio die erit in aequalitate sicut a principio. Eccli. 43. v. 25. *cogitatione sua placavit abyssum.* Quarto die omnes pisces et belluae marinae super aquas congregabuntur et dabunt voces, et rugitus usque ad coelum. Sap. 17. v. 18. *mugientium valida bestiarum vox . . . deficientes faciebat illos prae timore.* Ezech. 38. in illa die erit commotio magna, et commovebuntur a facie mea pisces maris et volucres coeli, et bestiae agri, et omne reptile, quod movetur super humum cunctique homines, qui sunt super faciem terrae. Quinto die (2) ardebit mare, et omnes aquae, Sap. 16. v. 17. *quod enim mirabile erat in aquis, quae omnia extinguunt, plus ignis valebat.* Sexto herbae (3), et arbores sanguineum rorem dabunt. Isai. 26. v. 21. *revelabit terra sanguinem suum.* Isai. 34. v. 7. *inebriabitur*

(1) Vulg. *Nunquid non tu siccasti mare, aquam abyssi vehementis?*

(2) Articulo citato ait: *quinto die omnes volucres coeli congregabuntur in campis invicem plorantes, non gustantes aliquid neque bibentes.*

(3) Art. cit. *Sexto die flumina ignea surgent contra firmamentum ab occasu solis usque ad ortum corruentia.*